

LATINA SEPTENTRIONALIS

Fabulae simplices,
sensus graves

Harri Hykkö

LATINA SEPTENTRIONALIS

Harri Hykkö

LATINA SEPTENTRIONALIS

Fabulae simplices, sensus graves

"Pohjoinen latina – yksinkertaisia tarinoita, painavia merkityksiä."

289 lausetta latinaa – tarinoiden kautta kieleen

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

Kirjan tuotantoprosessissa on käytetty tekoälytyökaluja. / AI-verktyg har använts i bokens produktionsprocess. / AI tools have been used in the production process of this book. / Instrumenta intellegentiae artificialis in libro gignendo adhibita sunt.

© 2026 Harri Hykkö

Kannen suunnittelu: Harri Hykkö

Kannen kuva: Harri Hykkö

Sisuksen taitto: Harri Hykkö

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri,
Saksa

ISBN: 978-952-89-2154-7

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	6
Esipuhe	9
Lauseenjäsennys latinan opiskelussa	12
Ääntäminen (Pronuntiatio restituta)	16
Praefatio	18
LUKU I	20
De ortu vatis (Tietäjän synty)	20
LUKU II	39
De iuventute vatis (Tietäjän nuoruudesta)	39
LUKU III	63
De adversario iuvenis (Nuorukaisen vastustajasta)	63
LUKU IV	93
De animo adversarii (Vastustajan mielestä)	93
Tämä tarina alkaa selvästi lähestyä huippukohtaansa	93
LUKU V	123
De consilio adversarii (Vastustajan suunnitelmasta)	123
Juoni tiivistyy, kun vastustaja punoo juonia tietäjää vastaan	123
LUKU VI	152
De rumore inter homines (Huhuista kansan keskuudessa)	152
Jännite kasvaa ennen suurta kohtaamista	152
LUKU VII	182
De silentio vatis (Tietäjän hiljaisuudesta ennen taistelua)	182
Väijytys ja valmistautuminen huipentuvat	182
LUKU VIII	199
De certamine verborum (Sanojen taistelusta)	199

Suuren kohtaamisen hetki on käsillä, ja luonnonvoimatkin reagoivat tietäjän lauluun	199
LUKU IX	229
De memoria certaminis (Taistelun muistosta)	229
Tarina päättyi kauniisti siihen, miten muisto tuosta päivästä ja vanhat sanat jäivät elämään	229
LUKU I	250
De primo amore (Ensimmäisestä rakkaudesta)	250
Tässä alkaa aivan uusi, kiinnostava tarina sepästä ja pohjoisen tytöstä	250
LUKU II	270
De spe et promisso (Toivosta ja lupauksesta)	270
Tytön odotus jatkuu toivon ja pelon välillä.	270
LUKU III	297
De exspectatione et timore (Odotuksesta ja pelosta)	297
Tytön odotus jatkuu toivon ja pelon välillä	297
LUKU IV	314
De signo malo (Pahasta enteestä)	314
Tarina muuttuu dramaattiseksi, kun pahaenteinen merkki ilmestyy.	314
LUKU V	336
De consilio seniorum (Vanhimpien neuvosta – kylmä järki ja tunne)	336
Vanhimmat ovat tehneet päätöksensä tyttöä ja seppää koskien.	336
LUKU VI	362
De labore imposita (Mahdottomasta tehtävästä – järjen nimissä)	362
Seppä on saanut raskaan tehtävän vanhimmilta.	362
LUKU VII	383

De separatione tacita (Hiljaisesta erosta)	383
Tämä oli hyvin haikea käänne tarinassa, kun seppä ja tyttö joutuvat eroamaan sanattomasti.	383
LUKU VIII	410
De memoria amoris (Rakkauden muistosta)	410
Tämä kaunis ja haikea tarina sepän ja tytön rakkaudesta päättyi siihen, miten heidän muistonsa jäi elämään ihmisten puheissa.	410
LUKU I	436
De Nieida-Áhku (Nieida-Áhkusta)	436
Tässä alkaa uusi tarina viisaasta vanhasta naisesta, Nieida- Áhkusta	436
LUKU II	452
De iuvene Nuhti (Nuhtista)	452
Tarina on ilmestynyt uusi hahmo, Nuhti.	452
LUKU III	466
De palude et promisso (Suosta ja lupauksesta)	466
Tarinassa on mukana Kieru, joka joutui pulaan suolla	466
LUKU IV	483
De fratre invito (Vastahakoisesta veljestä)	483
Tarina muuttuu tukalaksi, kun Kierun antama lupaus näkyy vaikuttavan Nuhtiin	483
LUKU V	497
De luctu et aqua (Surusta ja vedestä)	497
Nuhti näyttää kadonneen mystisesti järven rannalta	497
LUKU VI	512
De pisce loquente (Puhuvasta kalasta)	512
Tarina saa todella maagisen käänteen, kun Nieida-Áhku pyydystää puhuvan kalan järvestä	512
LUKU VII	543

De amore et mutatione (Rakkaudesta ja muodonmuutoksesta)	543
Tarina sai upean ja onnellisen päätöksen, kun Nuohti muuttui takaisin itsekseen ja he jäivät elämään yhdessä	543
LUKU I	569
De fide (Uskollisuudesta)	569
Tässä alkaa uusi tarina kahdesta uskollisesta ystävyksestä	569
LUKU II	586
De dolo (Petoksesta)	586
Ystävyys joutuu koitokselle, kun salaisuus ja petos astuvat kuvaan	586
LUKU III	608
De verbo fracto (Rikotusta sanasta)	608
Salaisuus paljastui, ja ystävyys sai surullisen särön	608
LUKU IV	622
De silentio amici (Ystävän hiljaisuudesta)	622
Ystävysten välinen hiljaisuus jatkuu samassa talossa asumisesta huolimatta	622
LUKU V	639
De ira lenta (Hitaasta vihasta)	639
Loukatun ystävän sisällä kasvaa hiljainen viha	639
LUKU VI	655
De ultio et memoria (Kostosta ja muistista)	655
Tämä tarina kahdesta ystävyksestä näyttää päättyvän tähän ratkaisevaan valintaan, jossa koston sijaan valittiinkin hiljaisuus	655
LUKU I	673
De stirpe fracta (Murtuneesta suvusta)	673
Tässä alkaa uusi kertomus	673
LUKU II	718

De servitute et iniuria (Orjuudesta ja vääryydestä)	718
Kullervan ja kivisen leivän tarina etenee dramaattisesti	718
LUKU III	761
De domo inventa et culpa ignota (Löydetyistä kodista ja tietämättömyydestä)	761
Tarina saavuttaa traagisen pisteensä, kun Kullerva kohtaa tietämättään oman perheensä jäsenen	761
LUKU IV	784
De ultione vacua (Tyhjistä kostosta)	784
Kullervan kosto Untamolalle on täytetty, mutta se jättää jälkeensä vain tyhjyyden	784
LUKU V	808
De gladio interrogato (Kysytystä miekasta)	808
Kullervan traaginen tarina lähestyy lopullista ratkaisuaan miekan puhuessa	808
SELITYKSIÄ	841

Esipuhe

Latinan opiskelu ei ole vain kielen opiskelua.

Se on myös tapa katsoa maailmaa.

Kun latinaa lukee hitaasti, huomaa vähitellen, ettei kyse ole pelkästään sanoista tai kieliopista. Kielen mukana avautuu pitkä kulttuurinen muisti: tapa ajatella aikaa, vastuuta, ystävyyttä, surua, uskollisuutta ja ihmisyyttä, uskontoa ja mahtia. Samat sanat ovat kulkeneet vuosituhansien, vuosituhansien halki, ja niiden kautta myös nykyinen ihminen liittyy johonkin itseään vanhempaan.

Tämä kirja on syntynyt halusta lähestyä latinaa rauhallisesti. Ei suorittamalla eikä ulkoa pänttäämällä, vaan tutkimalla. Tarinat etenevät hitaasti, ja kieli rakentuu vähitellen niiden mukana. Tarkoitus ei ole hallita kaikkea heti, vaan oppia viipymään sanojen äärellä, pohtien, ajatellen, kuvitellen; kenties kirjoittamalla muistiin itseä koskettavia ajatuksia.

Kirjan nimi Latina Septentrionalis viittaa pohjoiseen maailmaan, jonka myytit ja kertomukset elävät näissä teksteissä uudessa muodossa. Kalevalan, kansantarujen ja pohjoisten muistojen aineksista syntyy maailma, jossa latinan kieli kohtaa hiljaiset metsät, järvet, suvut, lupaukset ja menetykset.

Kirjan 289 lausetta muodostavat pienen mutta eheän kokonaisuuden. Ne eivät pyri näyttämään kaikkea, mitä latina osaa, vaan avaamaan oven kieleen tavalla, joka jättää tilaa muistille, mielikuvitukselle ja omalle ajattelulle.

Kielioppia ei tässä kirjassa käsitellä sääntöjen muurina, vaan rakenteena, jonka voi oppia ymmärtämään vähitellen, tutkien,

analysoiden. Jokainen lause on tarkoitettu luettavaksi hitaasti. Samalla tavalla kuin viulunsoiton harjoittelussa yksi huolellinen jousenveto voi olla tärkeämpi kuin kiireinen toisto, sormi löytää paikkansa otelaudalla, ensin ajatuksen sitten tottumuksen voimasta, samoin kielessä hitaus voi synnyttää syvemmän muistamisen.

Latinan maailma ei ehkä anna valmiita vastauksia, mutta se opettaa katsomaan asioita kärsivällisemmin. Se muistuttaa, että kaikkea ei tarvitse ratkaista heti ja että hiljaisuudellakin voi olla merkitys.

Jos tämä kirja auttaa lukijaa löytämään iloa latinasta ja rohkeutta kulkea hitaasti eteenpäin, se on täyttänyt tarkoituksensa.

Tämä kirja sai alkunsa henkilökohtaisesta tarpeesta. Halusin oppia latinaa tavalla, joka ei perustu ulkoa pänttäämiseen, kiireeseen tai jatkuvaan kokemukseen siitä, että kieli on liian vaikeaa. Olen koulutukseltani insinööri ja koin, että latinan kielen maailma oli liian rikas ohitettavaksi. Aito historia ja uskontojen valtava voima muokata maailmaa ja hallita ihmisten elämää kiehtoo minua.

Kirja on syntynyt hitaana tutkimusmatkana. Sen lähtökohtana ei ole suoritus vaan uteliaisuus. Kieli avautuu tarinoiden kautta, ja kielioppia käsitellään kuin ohjelmointikoodia, jota puretaan pala palalta, ei hallittavana järjestelmänä vaan ymmärrettävänä rakenteena ja aina löytyy esimerkkejä kuinka kieltä oikeasti käytetään. Tarkoitus on, että sanat ja muodot jäävät mieleen vähitellen, ikään kuin huomaamatta.

Tämä oppikirja etenee kahdella tasolla. Alkuosa tarjoaa erittäin helppoa, rytmiltään rauhallista latinaa, jossa lukeminen

ja ymmärtäminen ovat keskiössä. Loppuosa syventää kieltä ja teemoja, mutta säilyttää saman perusperiaatteen: hitaus, toisto ja merkityksellinen sisältö tukevat oppimista paremmin kuin nopea eteneminen.

Kirjan tarinat pohjautuvat pohjoiseen myyttiperinteeseen ja kansantaruihin, mutta ne on kirjoitettu uudelleen pedagogisesta näkökulmasta. Teemat: muisti, vastuu, uskollisuus, trauma ja toivo, ovat ajattomia ja puhuttelevat myös nykyajan lukijaa. Tarkoitus ei ole modernisoida myyttejä, vaan käyttää niitä kielen oppimisen välineinä.

Kun oppiminen on innostavaa ja merkityksellistä ja esimerkit laajentavat maailmankuvaa ja jos uskaltaa sanoa; sivistävät, tieto ei jää vain hetkellisesti pintamuistiin, vaan rakentaa pysyvää ymmärrystä. Täytyy muistaa että osaaminen on helppoa, mutta opetteleminen on vaikeaa ja työlästä niin viulunsoitossa kuin latinan opiskelussakin ja harjoittelu ja kertaaminen on ainoa tie osaamiseen.

Toivon, että tämä kirja voi tarjota vaihtoehdon myös niille aikuisille oppijoille, jotka ovat aiemmin luopuneet latinan opiskelusta, mutta joilla on yhä halu ymmärtää kieltä ja sen rikasta kulttuurista perintöä.

Lauseenjäsenitys latinan opiskelussa

Tärkeät asiat huomioon otettavaksi

On aivan keskeistä, että haluaa tehdä systemaattista lauseenjäsenitystä! Se on ehkä paras tapa omaksua latinankielen logiikka. Tässä lista asioista, joihin kannattaa kiinnittää huomiota, etenkin helppoja tekstejä lukiessa.

Aloita kokonaiskuvasta

Lue ensin koko lause ääneen = latinankielinen teksti ja ko lause kolmisarakkeisesta opiskelusivusta. Yritä hahmottaa sen pääsisältö ja tunnelma ennen kuin uppoudat yksityiskohtiin.

Etsi verbit ja yritä tunnistaa lauseen rakenne (pää- ja sivulauseet).

Jokaisella on oma tapansa oppia mutta minä luen ensin lauseen, sitten katson jokaista sanaa erikseen, katson sanaa ja sitten laitan silmäni kiinni ja näen sanan mielessäni ikäänkuin välimuistissa. Sitten kuuntelen sanan, en sano sitä ääneen vaan ikäänkuin kuuntelen välimuistissa olevan sanan

Verbi, Lauseen sydän

Tunnista PÄÄVERBI (useimmiten lauseen viimeinen sana). Sen jälkeen lause usein aukeaa.

Määritä verbin:

- 1) Persoonat (minä, sinä, hän/me/te/he),
- 2) Luku (yks./mon.),
- 3) Aikamuoto (presens, imperfekti, futuuri jne.),
- 4) Tapaluokka (indikatiivi, konjunktivi, infinitiivi, imperatiivi)
- 5) Laji (aktiivi/passiivi).

Huomaa erityisesti infinitiivit ja partisiipit, jotka toimivat usein "verbaalisina substantiiveina/adjektiiveina".

Subjekti, Kuka tekee?

Etsi nominatiivissa oleva sana (usein substantiivi tai pronomini), joka vastaa pääverbin persoonaan ja lukuun.

Huom! Subjekti saattaa olla piilotettu verbin päätteessä (esim. amo = minä rakastan). Se on silti olemassa!

Objektit ja täydennykset, Ketä/Mitä/Mihin/Mistä?

Suora objekti (kohde): Etsi akkusatiivia.

Epäsuora objekti (kenelle): Etsi datiivia.

Erilaiset preposition kanssa: Huomioi prepositio ja sen hallitsema sijamuoto (usein akkusatiivi tai ablatiivi).

Ablatiivin erikoiskäytöt: Se voi ilmaista välinettä (ablativus instrumenti: miekalla), seuraa (ablativus sociativus: ystävien kanssa), syyttä, paikkaa jne. Kysy itseltäsi: "Miten? Millä? Kenen kanssa? Mistä syystä?"

Muut tärkeät elementit

Predikatiivi: Kun on olla-verbi (esse) tai muuta "linkkiverbiä" (kuten fieri, videri, nominari), huomioi predikatiivi. Se on yleensä nominatiivissa ja kuvaa subjektia (esim. Caesar consul factus est = Caesar konsuliksi tuli).

Ajan, paikan ja määrän ilmaisut: Ota selvää niiden sääntöjä (esim. ablatiivi ajalta kestoilta, akkusatiivi ajanjakson pituudelle).

Adjektiivit: Yhdistä ne sijoiltaan ja luvuiltaan siihen substantiiviin, jota ne määrittävät. Älä anna sanajärjestyksen hämätä itseäsi.

Lauseenvastikkeet (ablativus absolutus, partisiipit, infinitiivilauseet): Ympyröi ne ensin. Ne ovat kuin pieniä sivulauseita. Määritä niiden sisäinen subjekti ja niiden suhde päälauseeseen (aika, syy, ehto jne.).

Suositus järjestelystä ja oppimisesta

Lauseenjäsennys: Insinööri ja lapsi.

Minun lapsen maailmassani oli ihaninta piirtää värikynillä, huolellisesti, kummisetäni oli paperitehtaalla töissä ja minulla riitti paperia ja pahvia. Myös vanhan ajan insinöörit piirsivät sähkökaavioita ja transistoreita, diodeja ja vastuksia ja laskivat niiden arvoja. Latinan, ja miksei muidenkin kielten, opiskelu on ihan samanlaista, heittäytymistä omaan maailmaan, latinan maailmaan ja piirtää kuin insinööri.

Käytä värejä: Väritä eri lauseenjäsenet (esim. verbi punaisella, subjekti vihreällä, objekti sinisellä).

Piirrä kaavioita tai nuolia: Yhdistä adjektiivit substantiiveihinsa, osoita subjektin ja verbin suhde, vedä ympyröitä ablatiivin absoluutukselle.

Tee "pinoja": Kirjoita saman sanan eri muodot (pääsana, adjektiivi, jopa verbi, jos se määrittää) allekkain.

Älä käännä sanasta sanaan järjestyksessä! Etsi ensin rakenne, sitten mieti luonnonkielistä käännoästä.

Aloita lyhyistä, todella yksinkertaisista lauseista (esim. "Roma in Italia est."), vaikka ne tuntuisivat liian helpoilta. Rakenne tulee vahvasti haltuun. Siirry sitten monimutkaisempiin.

Esimerkki, Menetelmän havainnollistus

Lause: Puella bona in horto cum amica sua rosas pulchras videt.

Pääverbi: videt = (hän) näkee. 3. persoona, yksikkö, aktiivi.

Subjekti: Kuka näkee? Puella (tyttö) on nominatiivissa, yksikkö → se on subjekti.

Objektit: Mitä tyttö näkee? rosas (ruusut) on akkusatiivi, monikko → suora objekti.

Täydennykset: bona (hyvä) on nominatiivi, yksikkö, feminiini → se liittyy puellaan. pulchras (kauniit) on akkusatiivi, monikko, feminiini → se liittyy rosasiin. in horto (puutarhassa)

Tämä kirja on syntynyt omasta oppimisen halustani ja rakkaudesta latinan kieleen ja historiaan. Se on laaja tarkoituksella. Tämä on enemmänkin henkilökohtainen latinan ja vanhan kulttuurin tietosanakirja kuin perinteinen oppikirja. Sellainen johon palataan yhä uudelleen, ei lueta heti kannesta kanteen, antiikin kirjailijoiden viisauksia luetaan uudelleen ja uudelleen. Oikeastaan tämä on kirja jonka viisauden ääreen hiljennytään nöyrästi, koska niin paljon elämänviisautta löytyy vanhoista teksteistä; Cicero, Vergilius, Caesar, Horatius. Vaikka tämä ei ole uskonnollinen kirja niin uskonnolliset ajatukset ja Raamatun tekstit ovat keskeistä latinan kielen käyttöä. Katolisia viisauksia, teologiaa ja liturgiaa 1500-luvun jälkeen ja niiden tekstejä ja merkityksiä käsitellään laajasti, kuten Pontificale Romanum, Missale Romanum ja Graduale Romanum. Kielen opiskelu ei ole vain sanojen ja kieliopin opiskelua, se on myös sen kulttuurin opiskelua jossa sanoja on käytetty ja jossa sanat ovat saaneet merkityksensä. Sanat ovat sanoja, mutta vasta sanojen käyttötarkoitus paljastaa niiden merkityksen ja voiman. Tämä kirja on henkilökohtainen runsauden sarvi, Thorin vasara (Mjölnir) ja Samsara yhtä aikaa. Tämä kirja avaa sanat niiden käyttötarkoituksen kautta.

BoD

9

789528

921547